

Mishnah Yevamot, chapter 3

משנה יבמות פרק ג

(1) [In the case of] four brothers, two of whom were married to two sisters: if those who were married to the sisters died, these [the sisters] must perform *halitzah* and may not be taken in levirate marriage [by the surviving brothers; since each widow is the *zekukah* (i.e., the status of one who is attached to another through potential *yibum* until *halitzah*) of each brother,

א ארבעה אחין שנים מהן נשואים שתי אחיות ומתו הנשואים את האחיות, הרי אלו חולצות ולא מתיבמות. ואם קדמו וכנסו, יוציאו. רבי אליעזר אומר, בית שמאי אומרים יקימו, ובית הלל אומרים יוציאו: ב היתה אחת מהן אסורה על האחד אסור ערוה, אסור בה ומתר באחותה, והשני אסור בשתיהן אסור מצוה ואסור קדשה, חולצת ולא מתיבמת: ג היתה אחת מהן אסורה על

the one who performs levirate marriage comes into a prohibited union with the sister of his *zekukah*]. If they had already married them, they must dismiss them. Rabbi Eliezer said, The School of Shammai hold that they may retain them, and the School of Hillel hold that they must dismiss them (see Bartenura).

(2) If one of the sisters [in the aforementioned case] was forbidden to one [of the brothers] under the prohibition of incest [e.g., as a mother-in-law, i.e., he was married to the widow's daughter], he is forbidden to marry her, but may marry her sister [who is not forbidden on account of being a sister of his *zekukah*, since the latter is Biblically forbidden to the levir and she is not regarded as his *zekukah*], while to the other brother, both are forbidden [as above]. [If one sister] was forbidden by virtue of a commandment [a Rabbinic prohibition] or by virtue of holiness [e.g., a divorcee and a priest] she must perform the *halitzah* and may not be taken in levirate marriage.

(3) If one of the sisters was forbidden to one brother under the law of incest and

רבנו עובדיה מברטנורא

א ארבעה אחין. חולצות ולא מתיבמות. דכיון דתרווייהו זקוקין להאי ולהאי, קמא דמיבם פגע באחות זקוקתו והויא כאשתו: ב"ש אומרים יקימו ובית הלל אומרים יוציאו. בגמרא מפכינן לה, ב"ש א יוציאו ובה"א יקימו. דבבל מקום ב"ש לחומרא וב"ה לקולא חוץ מהמקומות הידועים מקולי בית שמאי ומחומרי בית הלל, והכי אמרינן בעלמא, ב"ש במקום ב"ה אינה משנה, כלומר, כל היכא דאשכחן במשנה בית שמאי מקילין, וב"ה הוא שדרכן להקל ונמצאו עתה בית שמאי עומדים במקום בית הלל, אינה משנה ומשבשתא היא וצריך להפכה, אלא אם כן היא מהמשניות הידועות שהם מקולי בית שמאי ומחומרי בית הלל. ובמסכת עדיות מני לה בשם רבי אליעזר מקולי בית שמאי ומחומרי בית הלל: ב איסור ערוה. כגון חמותו ואם חמותו: ומותר באחותה. דלאו אחות זקוקתו היא, דערוה לא רמיא קמיה ליבומי: איסור מצוה. רמיא קמיה מדאורייתא, הילכך אסור באחותה,

the other sister was forbidden to the other under the law of incest, she who is forbidden to the one is permitted to the other and she who is forbidden to the other is permitted to the first. This is the case concerning which it has been said: When her sister is [also] her sister-in-law [the wife of her husband's brother, she does not become forbidden on account of her rival, since each is Biblically forbidden to one brother and is therefore, not regarded as *zekukah* to the other brother] she may either perform *halitzah* or be taken in levirate marriage.

(4) If two of three brothers were married to two sisters, or [one brother] to a woman and [the other brother to] her daughter, or [one brother] to a woman and [the other brother to] her daughter's daughter, or [one brother] to a woman and [the other brother to] her son's daughter, these [women] must [if their husbands died childless] perform the *halitzah* [with the third surviving brother] and may not be taken in levirate marriage [by that brother, since each is his *zekukah*, and each is forbidden to him as the relative of his *zekukah*]. Rabbi Shimon, however, exempts them [even from *halitzah*. His reasoning: the Torah states, “Do not take a woman with her sister (in marriage) as rivalry” (Leviticus 18:18)— this applies when they become rivals, as in this case, in which they both need him for *yibum*, and therefore, you may not take either of them; the law is not in accordance with Rabbi Shimon]. If one of them [one of the sisters] was forbidden to him by the law of incest, he is forbidden to marry her but is permitted to marry her sister. If, however, the prohibition is due to a commandment or to holiness, they must perform the *halitzah* and may not be taken in levirate marriage.

(5) If two of three brothers were married to two sisters and the third [brother] was

רבנו עובדיה מברטנורא

דאחות זקוקתו היא: ג אחותה כשהיא יבמתה. אחותה של ערוה כשהיא יבמתה אשת אחי בעלה, כשנפלת עמה ליבום: או חולצת או מתיבמת. דלאו אחות זקוקת, היא דערוה לא רמיא קמיה: ד ור"ש פוטר. טעמא דר"ש, דכתיב (ויקרא יח) ואשה אל אחותה לא תקח לצרור, בשעה שנעשו צרות זו לזו, כגון הכא ששתייהן זקוקות לו ליבום, לא יהא לך לקוחין לא בזו ולא בזו. ואין הלכה

זו אסור ערוה, והשניה אסורה על זה אסור ערוה, האסורה לזה מתרת לזה, והאסורה לזה מתרת לזה. וזו היא שאמרו, אחותה כשהיא יבמתה, או חולצת או מתיבמת: ד שלשה אחין, שנים מהן נשואין שתי אחיות, או אשה ובתה או אשה ובתה, או אשה ובתה, הרי אלו חולצות ולא מתיבמות. ורבי שמעון פוטר. היתה אחת מהן אסורה עליו אסור ערוה, אסור בה ומתרת באחותה. אסור מצוה או אסור קדשה, חולצות ולא מתיבמות: ה שלשה אחין, שנים מהם נשואים שתי

unmarried, and when one of the sisters' husbands died, the unmarried brother addressed to her [the widow] a *ma'amar* [i.e., said to the widow in the presence of witnesses, "You are betrothed to me" and gave her betrothal money], and then his second brother died, the School of Shammai say, His wife [remains] with him [since he addressed a *ma'amar* to her, she is regarded as his wife] while the

other is exempt [even from *halitzah*] as being his wife's sister. The School of Hillel, however, maintain that he must dismiss his wife by a letter of divorce and by *halitzah* [they hold that the *ma'amar* is not a complete marriage and therefore, when the second becomes his *zekukah* the first is thereby forbidden as the sister of his *zekukah*. On the other hand, she still requires a letter of divorce because the *ma'amar* imparts partial marital status], and his brother's wife by *halitzah* [she is the sister of a *zekukah* who may not contract levirate marriage, but must perform *halitzah*]. This is the case in regard to which it was said: Woe to him because of his wife, and woe to him because of his brother's wife [the second widow is not only forbidden to him, but also deprives him of the first widow, to whom he addressed the *ma'amar*].

(6) If two of three brothers were married to two sisters and the third was married to a stranger [i.e., not related to the others], and one of the sisters' husbands died and the brother who was married to the stranger married his [the dead brother's] wife and then died himself, the first [widow, who is now also the widow of the second dead brother] is exempt [from levirate marriage and *halitzah* with the surviving brother] as being his wife's sister, and the second is exempt [from

רבנו עובדיה מברטנורא

כ"ש: ה' ואחד מופנה. בלא אשה: אשתו עמו. דקסברי בית שמאי בעלת מאמר היא חשובה ככנוסה, וכשנפלה אחותה לאחר כן לא מתסרה משום אחות זקוקה: הלה תצא. אף מן החליצה. משום אחות אשה: מוציא את אשתו בגט. דלא אלים מאמר לשויה ככנוסה, וזו אוסרתה משום אחות זקוקה. וצריכה גט מפני המאמר דהוי קדושין במקצת ולא פקעי קדושין בלא גט, וצריכה חליצה דהואיל ולא הוי מאמר קדושין גמורין עדיין זקוקתה היא וצריכה חליצה לזיקתה. וברישא יהיב לה גיטא, והדר חליץ לה. וכן הלכה: ו נכרית. שאינה קרובה לא לזו ולא לזו:

אָחִיּוֹת, וְאֶחָד מִפְּנֵה, מִת אֶחָד מִבְּעֻלֵי אָחִיּוֹת, וְעֵשָׂה בָּהּ מִפְּנֵה מֵאִמֶּר, וְאַחַר כֵּךְ מִת אָחִיו הַשֵּׁנִי, בֵּית שְׁמַאי אוֹמְרִים, אִשְׁתּוֹ עִמּוֹ, וְהִלָּה תִצָּא מִשׁוּם אַחֻת אִשָּׁה. וּבֵית הַלֵּל אוֹמְרִים, מוֹצִיא אֶת אִשְׁתּוֹ בְּגִט וּבְחֻלִּיצָה, וְאִשְׁתּוֹ אָחִיו בְּחֻלִּיצָה. זֶה הִיא שְׁאִמְרָה, אוֹי לוֹ עַל אִשְׁתּוֹ וְאוֹי לוֹ עַל אִשְׁתּוֹ אָחִיו: וְשִׁלְשָׁה אַחִין, שְׁנַיִם מֵהֶן נְשׂוּאִים שְׁתֵּי אָחִיּוֹת, וְאֶחָד נְשׂוּי נְכָרִית, מִת אֶחָד מִבְּעֻלֵי אָחִיּוֹת, וְכַנֵּס נְשׂוּי נְכָרִית אֶת אִשְׁתּוֹ, וּמִת, הָרַאשׁוֹנָה יוֹצֵאָה מִשׁוּם אַחֻת

levirate marriage and *halitzah* with the surviving brother] as being her rival. If, however, he had only addressed to her [the first widow] a *ma'amar* and then died, the stranger must perform *halitzah* and may not contract the levirate marriage [the same law applies even if he did not address a *ma'amar* and died; however, the Mishnah cites this case to tell us that the law is not in accordance with Bet Shammai]. If two of three brothers were married to two sisters and the third was married

to a stranger, and when the brother who was married to the stranger died, the husband of one of the sisters married her [the widow] and then died himself, the first [wife of the second dead brother] is exempt [from marriage and *halitzah* with the surviving brother] in that she is his wife's sister, and the other [the stranger, whom the deceased second brother had taken in levirate marriage] is exempt as her rival. If, however, he had only addressed to her [the stranger] a *ma'amar* and died, the stranger must perform *halitzah* [with the surviving brother] and may not be taken in levirate marriage.

(7) If two of three brothers were married to two sisters and the third was married to a stranger, and when one of the sisters' husbands died the brother who was married to the stranger married his wife, and then the wife of the second brother died, and afterwards, the brother who was married to the stranger died also, she [the wife of the first brother] is forbidden to him [the surviving brother] for all time, since she was forbidden to him for one moment [when her husband died she was forbidden to his brother who was married to her sister as his "wife's sister." This prohibition remains permanently in force and is never removed, not even when her sister subsequently dies and she is no longer the levir's "wife's

רבנו עובדיה מברטנורא

נכרית חולצת ולא מתלבמת. הוא דין אע"ג דלא עשה בה מאמר, ומת, נכרית מחלץ חליצה יבומי לא מיבמה, והויא לה צרת אחות אשה בויקה. והאי דקתני מאמר, לאפוקי מדבית שמאי דאמרי מאמר קונה קנין גמור ואפילו חליצה נמי לא תיבעי, קמ"ל דצריכה חליצה: **ז שעה אחת.** בנפילה ראשונה כשנפלה מאחיו הראשון, שאז היתה אשתו קיימת והיתה זאת אסורה עליו כאשר אח שיש

אשה, ושניה משום צרתה. עשה בה מאמר, ומת, נכרית חולצת ולא מתלבמת. שלשה אחים, שנים מהם נשואים שתי אחיות, ואחד נשוי נכרית, מת הנשוי נכרית, וכנס אחד מבעלי אחיות את אשתו, ומת, הראשונה יוצאה משום אחות אשה, ושניה משום צרתה. עשה בה מאמר, ומת, נכרית חולצת ולא מתלבמת: **ז שלשה אחים, שנים מהן נשואים שתי אחיות, ואחד נשוי נכרית, מת אחד מבעלי אחיות, וכנס נשוי נכרית את אשתו, ומתה אשתו של שני, ואחר כך מת נשוי נכרית, הרי זו אסורה עליו עולמית,**

sister”]. If two of three brothers were married to two sisters and the third was married to a stranger, and one of the sisters' husbands divorced his wife, then the brother who was married to the stranger died and the one who divorced his wife married her and then died himself — this is a case concerning which it was said: And if any of these died or were divorced, their rivals are permitted [the stranger

הואיל וְנִאֶסְרָה עָלָיו שְׁעָה אֶחָת. שְׁלִשָּׁה אָחִים, שְׁנַיִם מֵהֶן נְשׂוּאִין שְׁתֵּי אֶחָיוֹת, וְאֶחָד נְשׂוֹי נְכָרִית, גָּרַשׁ אֶחָד מִבְּעֻלֵי אֶחָיוֹת אֶת אִשְׁתּוֹ, וּמֵת נְשׂוֹי נְכָרִית, וּכְנָסָה הַמְּגֵרֶשׁ, וּמֵת, זֶה הִיא שְׂאֵמְרוֹ, וְכֵן שָׁמְתוּ אוֹ נִתְגָּרְשׁוּ, צְרוּתֵיהֶן מִתְרוֹת: ח וְכֵן שָׁהִיו בְּהֵן קְדוּשִׁין אוֹ גְרוּשִׁין בְּסֻפָּק, הָרִי אֵלּוֹ צְרוּת חוֹלְצוֹת וְלֹא מִתְיַבְמוֹת. כִּי־צַד סֻפָּק קְדוּשִׁין, זָרֵק לָהּ קְדוּשִׁין, סֻפָּק קָרוֹב לוֹ סֻפָּק קָרוֹב לָהּ, זֶהוּ סֻפָּק קְדוּשִׁין סֻפָּק גְרוּשִׁין כְּתַב בְּכֶתֶב יָדוֹ

who was taken in levirate marriage was never the rival of the sister of the wife of the surviving brother, since the sister had been divorced before the levirate marriage with the stranger had taken place].

(8) [If, in the case of any one of] all these [the fifteen relatives that are forbidden to the deceased's brother listed in Mishnah 1:1, above] the betrothal or divorce [on the part of the dead childless brother] was in doubt, then their rivals must perform *halitzah* [since it is possible that the betrothal was not valid or that the divorce was valid and they, therefore, are not rivals of a forbidden relative therefore *halitzah* is required as a safety precaution] and may not be taken in levirate marriage [since it is possible that the betrothal was valid, or that the divorce was not valid, and they are consequently the rivals of a forbidden relative]. What is meant by doubtful betrothal? If, when he threw a token of betrothal to her [while they were both standing in public alley, with a distance of eight *amot* between them] it was uncertain whether it fell nearer to him [within the four *amot* closer to him and is, therefore, not considered having been given to her and is not a valid betrothal] or nearer to her [within the four *amot* closer to her and is, therefore, considered as having been given to her and a valid betrothal]; this is a case of doubtful betrothal. Doubtful divorce? If he wrote a letter of divorce in his own handwriting and it bore no signatures of witnesses

רבנו עובדיה מברטנורא

לו בניים. וצרתה הנכרית לא אתפרש דינה, ומסתברא דחולצת ולא מתיבמת: ח וכולן. ט"ו עריות, שהיו בהן לאחיו קדושי ספק או גירושי ספק, דהויא ספק צרת ערוה: חולצת. ולא מפטרה בלא כלום, דילמא לאו צרת ערוה היא: ספק קרוב לו. שהיו ח' אמות מצומצמות ביניהן ברשות הרבים, וד'

[which, Biblically, is a valid divorce, but the Rabbis voided it (see Mishnah Gittin 9:4)] or [when it is not in his handwriting] if it bore signatures but no date, or if it bore a date but the signature of only one witness, these are cases [which Biblically are valid, but the Rabbis voided them and are referred to here as cases] of doubtful divorce.

וְאֵין עֲלָיו עֲדִים, יֵשׁ עֲלָיו עֲדִים וְאֵין בוֹ זְמַן, יֵשׁ בוֹ זְמַן וְאֵין בוֹ אֶלָּא עַד אֶחָד, וְהוּ סִפֵּק גְּרוּשִׁין: ט שְׁלֹשָׁה אַחִין נִשְׂוֵאִין שְׁלֹשׁ נְכָרִיּוֹת, וּמֵת אֶחָד מֵהֶן, וְעָשָׂה כַּה הַשְּׂנִי מֵאִמְרוֹ, וּמֵת, הָרִי אֵלָיו חוֹלְצוֹת וְלֹא מֵתִיבְמוֹת, שְׁנֵאֲמַר, (דְּבָרִים כ"ה) וּמֵת אֶחָד מֵהֶם, יְבָמָה יְבֵא עֲלֶיהָ, שְׁעָלֶיהָ זִקַּת יָבָם אֶחָד, וְלֹא שְׁעָלֶיהָ זִקַּת שְׂנֵי יְבָמִין. רַבִּי שְׁמַעוֹן אוֹמֵר, מִיָּבָם לְאִיזוֹ שִׁירְצָה, וְחוֹלֵץ לְשָׂנִיָּהּ. שְׂנֵי אַחִין

(9) If three brothers were married to three women who were strangers [to each other], and one of them died [childless]. Then the second brother addressed to her [the widow of the dead brother] a *ma'amar* and died, then these [the two widows whom should ordinarily fall to *yibum* to the surviving brother] must perform *halitzah* [with the surviving brother] but may not be taken in levirate marriage; for it is said, “and one of them died [childless ...] her husband's brother must be intimate with her” (Deuteronomy 25:5) — only she who is bound because of one brother-in-law [is to be married by him] but not she who is bound because of two brothers-in-law [i.e., she is bound to the surviving brother as his *zekukah* from the first brother who died, since the second brother did not complete the levirate marriage and also because of the second brother who started the process of levirate marriage by addressing the *ma'amar* and subsequently died childless. (A *ma'amar* of a levir, unlike a completed levirate marriage, does not totally sever the levirate bond between the wife and her deceased husband)]. Rabbi Shimon says: He may take, in levirate marriage, whichever of these he wishes [he maintains that a *ma'amar* either has the total validity of marriage, or is totally invalid; if valid, the surviving levir is marrying his second brother's wife, and if a *ma'amar* does not have validity, he is marrying either the wife of his first brother or the wife of his second] and then participate in the *halitzah* with the

רבנו עובדיה מברטנורא

אמות של אדם קונות לו שם, וזרקו ספק בארבע אמותיו ספק בארבע אמותיה: ט זיקת שני יבמין. דכל זמן שלא כנסה זה עדיין זיקת ראשון עליו, ונתוספה עליו זיקת שני בשביל המאמר, וכשמת נותרו עליה זיקת שני יבמין: ר"ש אומר וכו'. דקסבר מספקא לן אי מאמר קונה לגמרי או לא קני כלל, לכך מיבם לאיזו שירצה, דאי מאמר קני לא הוי עלה אלא זיקת שני, ואי מאמר לא קני לא הוי עלה אלא זיקת הראשון: וחולץ לשניה. דחזקא לא מפטרה בביאת אידיך, דדלמא מאמר לא קני

other [the levirate marriage of the one cannot exempt the other from *halitzah*, since it is possible that a *ma'amar* is invalid, and the two widows are therefore, of different brothers. He may not marry both, since a *ma'amar* may be valid, and he would thus be marrying two widows of the same brother]. If two brothers were married to two sisters, and one of the brothers died, and afterwards, the wife of the second brother died, then she [the widow] is forbidden to him [the surviving brother] forever, since she was forbidden to him for one moment [prior to his wife's death and after the death of her husband, she was forbidden to him as his wife's sister].

(10) If two men betrothed two women, and as they were entering into the bridal chamber, they exchanged one for the other, they [the men, if they had relations with the women] are guilty of an offense against a married woman. If they [these men,] were brothers, [and they had relations with the women] they are guilty also of an additional offense against a brother's wife. If [the betrothed women] were sisters, they [the men, if they had relations with the women] are guilty additionally on account of the prohibition "[neither shall you take] a wife to her sister" (Leviticus 18:18). If these [the women] were *niddot* [the men, if they had relations with the women, are guilty also] on account of [the law of] *niddah*. They [the women] must be kept apart [from their husbands] for three months, since it is possible that they are pregnant [children from such a union are *mamzerim*, and precautions must be taken so that they do not pass as legitimate children]. If they

רבנו עובדיה מברטנורא

והווי שתי יבמות הבאות מב' בתים. ויבומי תרווייהו לא, דדילמא מאמר קני והווי ב' יבמות הבאות מבית אחד. ואין הלכה כר"ש. ואע"ג דאמרין במתניתין דזיקת שני יבמין דאורייתא מקרא דיבמה יבא עליה, בגמרא מוכח דזיקת שני יבמין דרבנן היא, גזירה שמא יאמרו שתי יבמות הבאות מבית אחד מתיבמות? **וּאִם הָיוּ אַחִין אַף מִשׁוּם אִשֶׁת אַח וכו'.** אע"ג דקיי"ל אין איסור חל על איסור, אית ליה להאי תנא דבאיסור כולל ואיסור מוסיף ואיסור בת אחת כי הכא, איסור חל על איסור, וחיוב להביא קרבן על כל איסור ואיסור: **ומפרישין אותן.** שלא לחזור לבעליהן: **שְׂמֵא מְעוּבְרוֹת** הן. והולדות ממזרים, ובעינן הבחנה בין זרע כשר לזרע פסול שלא יתלו העוברים בבעליהן: **וּאִם**

נְשׂוּאִין לְשֵׁנֵי אַחֵיוֹת, וּמֵת אֶחָד מֵהֶן, וְאַחַר כֵּךְ מָתָה אִשְׁתּוֹ שֶׁל שֵׁנִי, הֲרִי זֶה אִסוּרָה עָלַי עוֹלָמִית, הוֹאִיל וְנִאֲסְרָה עָלַי שְׁעָה אַחַת: **י שְׁנַיִם שֶׁקְדְּשׁוּ שְׁנֵי נָשִׁים, וּבִשְׁעַת כְּנִיּוּתָן לְחֶפְזָה הִחְלִיפוּ אֶת שֶׁל זֶה לְזֶה, וְאֵת שֶׁל זֶה לְזֶה, הֲרִי אֵלּוּ חִיבִים מִשׁוּם אִשֶׁת אִישׁ. הִיּוּ אַחִין, מִשׁוּם אִשֶׁת אֶח. וְאִם הִיּוּ אַחֵיוֹת, מִשׁוּם אִשָּׁה אֶל אַחֻוֹתָהּ. וְאִם הִיּוּ נְדוּת, מִשׁוּם נְדָה. וּמְפָרִישִׁין אוֹתָן שְׁלֹשָׁה חֳדָשִׁים, שְׂמֵא מְעוּבְרוֹת הֵן. וְאִם הִיּוּ קִטְנוֹת שְׂאִינָן רְאוּיוֹת**

[the women] were minors and incapable of bearing children, they may be restored [to their husbands] at once. If they [the women] were priestly women, they are disqualified from *terumah*.

רבנו עובדיה מברטנורא

היו כהנות. בנות כהנים: נפסלו מן התרומה. מלאכול בתרומת בית אביה אפילו אחר מיתת בעלה, ואע"פ שאנסה: